

Mari Koppinen

NIKO

Kaikki mitä en ole kertonut

Helsingissä Kustannusosakeyhtiö Otava

Otavan Kirjasäätiö ja Suomen tietokirjailijat ry.
ovat tukeneet tämän teoksen kirjoittamista.

© Mari Koppinen, Niko Saarinen ja Kustannusosakeyhtiö Otava 2025

Tekstin- ja tiedonlouhinta kielletty.

ISBN 978-951-1-50097-1

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2025

SISÄLLYS

Aluksi	7
I OSA	13
Sunnuntailapsi	15
Hautajaiset pohjoisessa	21
Pakokeinoja	33
Maailman ainoa homo	56
Ero	64
Helsinki	78
OSA II	85
Isoveli	87
Kaikki irti	120
Reality-eläin	136
Kuka minä oikeastaan olen	147
Viidakon tähtöset	150
Reality-check	156
III OSA	163
Uusi minä	165
Täysillä päin seinää	174
Bisnesmies Saarinen	197
Elämä raiteilleen	218
IV OSA	225
Kultahäkki	227
Jälkisanat	245

Aluksi

Mitä oli Suomi-nuorison muoti vuonna 2008? Ainakin *Big Brother* -sarjan kisailijoiden pukeutumisen perusteella kapeita farkkuja, hiuksia viistosti eteen kammattuina, legginsejä, Gina Tricot'n toppeja, kilahtelevia koruja ranteissa ja kaulassa, painavia Kone Helsinki -tyyppisiä vyönsolkia, irokeesitukkaa, mustaa tukkaa, raitatukkaa, kaksiväritukkaa (jota skunkki- tai Kouvola-tukaksikin kutsutaan).

On marraskuun viimeinen sunnuntai. Yleisö on kiivennyt Espoon Kivenlahden kalseassa teollisuushallissa hatarien metallikehikoiden päälle istumaan. Etualalla kihisee jännittynyt nuorten joukkio. He ovat tiivis ryhmä ja hakevat selvästi turvaa toisistaan. Vaikka kamerat ovat seuranneet heitä tänä syksynä vuorokaudet läpeensä, studiotalanne on selvästi epämukava kaikille muille paitsi tosi-tv-konkareille Antti Kurhiselle ja Henna Kalinaiselle.

Joukon jatkeena on myös kaksikymmentäkaksivuotias Niko Saarinen raidallisessa paidassaan. Hänellä on hiuksissaan valtoimenaan vaaleanruskeaa raitoja, joita on tehtailtu juuri kuusi tuntia.

”Tuossa se nyt on”, sähköistyn, kun Niko astelee ohi. Häneen on ehtinyt tarttua jo jonkinlainen ”kohujulkikkisen” aura. Hänet huomataan. Nikossa on jotain salaperäisen vetoavaa, totaalisen ennakoimatonta alkuvoimaa. Hän on kuin pyörremyrsky, joka ei lupia kysele.

Mutta teollisuushallissa hän ei näytä yhtään pyörremyrskyltä. Pikemminkin ujolta.

Olin päätynyt Kivenlahteen *Big Brother Suomen* vuoden 2008 finaaliin ystäväni takia, joka oli epätavallisen innoissaan muutama vuosi aiemmin alkaneesta ja sittemmin maailman yli pyyhkäisseestä uudesta tosi-tv-sarjasta. Itsekin olin jäänyt koukuun sarjaan jo ennen kuin siitä oli tehty omaa Suomi-versiota.

Elettiin tosi-tv-huuman kuumimpia vuosia. Tv-ilmio näytti ihmisluonnon paljaimmillaan ja toi kotimaiseenkin ruutuun hahmoja, jotka eivät olleet kuuluneet sinne aiemmin: raksamiehiä, Siwan myyjiä, glamour-tanssijoita, työttömiä, hierojia, kosmetologeja. Tai ”sivistysaukkoisia”, kuten *Iltalehden* toimittaja Karri Lehtiö kirjoitti BB-finaalin jälkeisenä päivänä 2008.

Vaikka osa suomalaisista katsoi menoa nenänvarttaan pitkin, minä tunnustin avoimesti viehtymykseni. Ihmisten käyttäytymisen seuraaminen paineistetussa tilanteessa oli antoisaa, ja meininkiä janonneelle itselleni oli aivan sama, olivatko ne ihmiset seduloiden vakikasvoja tai tekniikan tohtoreita. Kunhan sattui ja tapahtui, ja ihmisyyden annettiin punkea silmille kaikessa karuudessaan ja puhtaudessaan.

Sinä marraskuun viimeisenä päivänä 2008 kilpailun voitti sellainen, joka nämä kilpailut aina voitti: miellyttävä ja sovitteleva tyyppi, joka tuli toimeen kaikkien kanssa ja loi kivan positiivista hyrinää myös katsojien arkeen alcantara-kulmasohvan, makaronilaatikon ja kakkavaipponen Bermudan kolmioon.

Niko Saarinen ei sijoittunut, sillä hän ei ollut miellyttävä eikä sovitteleva. Noista kahdesta kilpailijatyypistä Niko oli kuitenkin se, joka jäi kisasta kaikkien mieleen ja pysyvästi julkisuuteen.

Kuusitoista vuotta myöhemmin sain itsekin tuta hieman lähemmin, millainen Niko Saarinen on. Istuin tuntikausia Nikon sohvalla milloin pitkästä työpäivästä, milloin pyöräilymatkasta läikähtyneenä. Kertaakaan hän ei tarjonnut minulle edes vesilasiasia. Kerran tiukan

haastatteluaiheen edellä Niko oli sentään hankkinut kotiin viinipullon. ”Haittaako, jos juon lasin viiniä”, hän kysyi ja kaatoi lasillisen vain itselleen.

Haastatteluja tehdessämme Niko on pitänyt yleensä silmät kiinni. Niin on kuulemma helpompi puhua.

Kun näimme toista kertaa, tein sen virheen, että kapsahdin halaamaan. Aistin heti epävarmuuden ja pidättyvyyttä. Ymmärsin sentään kysyä, oletko halaajaihmissä. ”En ole”, kuului vastaus. Selvä homma, lopetetaanpa lääppiminen tähän ja nyt.

En ole koskaan tavannut ketään niin vähän muita miellyttämään pyrkivää ihmistä, ja se on mahtavaa. Se kiehtoo, sillä niin harvinaista tällainen käytös nykyisessä tekohymyn ja pyrkyryyden ajassa on. Niko kanssa ei pelata pelejä, hän kertoo mielipiteensä sellaisena kuin se on ja arvostaa suoraa puhetta itsekä.

Televisioviitteessä ja audiomaailmassa tuollainen harvinainen suoruus kiehtoo, mutta tosielämässä totuuden kuuleminen tekee toisinaan myös kipeää. Niin minullekin kävi, kun lähetin tämän kirjan ensimmäisen version luettavaksi. Pitkään aikaan ei kuulunut mitään, ja aloin jo huolestua. Sitten tuli tekstiviesti: ”Aivan liian plääh.”

Ei muuta kuin leuka rintaan ja yrittämään enemmän ja paremmin.

Sinnikkyys ja täydellisyyden tavoittelu tekee Nikosta ainutlaatuisen. Olen nähnyt läheltä, kuinka paljon hän painaa töitä ja kuinka viimeisteltyä jälkeä hän vaatii itseltään ja muilta. *Hymyn*, *Staran* ja ties minkä viihdelehden sivuilla kekkuloinut ja omasta seksielämästään estoitta puhuva ihminen leimataan mielellään joissain piireissä white trashismin ja idiotismin ylimmäksi edustajaksi.

Niko on kuitenkin paljon fiksumpi, uteliaampi, nopeampi, työtehiämpi ja kekseliämpi kuin moni tietää ja tajuaa. Hän on taitava nappaamaan infoähkystä olennaisen ja oppimaan.

Se, ettei sitä tajuta eikä uskota, satuttaa.

Vanhaa viehtymystäni ihmisten seuraamiseen ja ymmärtämiseen on tarvittu taas kosolti. Kirjantekoprosessi ei ole ollut helppo, kuten ne eivät koskaan ole.

Mitä pidemmälle syksy sai, sitä paremmin ymmärsin, että varuillaan olon taustalla oli muutakin kuin miellyttämishaluttomuutta. Opin, ettei Niko Saarinen ole ilkeä ja paha ihminen – varsinkin läheisilleen hän on kaikkea muuta. Mutta meidän muiden kanssa hän on varpaillaan. Opin, että kaikkeen luo varjojaan historia, joka on vienyt hymyn ja tuonut epävarmuuden. Osin käytös johtuu varmasti lapsuuden rankoista kokemuksista, osin satuttavasta kohtelusta *Big Brotherin* jälkeen.

En ollut ymmärtänyt, kuinka herkästi tunteva, stressaantunut ja väsynyt ihminen rääväsuisen Niko Saarisen kuoren alla on. Tätä kirjaa tehdessä on itketty paljon. Olen joutunut kyseenalaistamaan, onko oikein haastella noin rikki olevaa ihmistä. Onko oikein kaivaa noin vaikeita asioita, kun toinen selvästi kärsii?

Onneksi itku on ollut puhdistavaa. Niko on nimenomaan itse halunnut kertoa tarinansa, sillä hänellä on siihen syy.

En silloin lähes kaksikymmentä vuotta sitten tajunnut, että olin todistamassa merkittävää viihteen ajanjaksoa. Kuten tutkiva toimittaja Jacques Peretti kirjoittaa kiinnostavassa *Edge of Reality* -kirjassaan, tosi-tv osoittautui paitsi mielettömäksi rahasammoksi tuotantoyhtiöille ja televisiokanaville myös valtavaksi kulttuuriseksi voimaksi. Se on antanut äänen marginalisoiduille, herättänyt yhteiskunnallisia keskusteluja ja muokannut käsitystämme totuudesta. Arabimaailmassa se on ollut tärkeä voima demokratiakehityksessä, Amerikalle se on antanut presidentin.

Se on aiheuttanut myös surullisia ihmiskohtaloita.

Tosi-tv on rakentanut tietä toisenlaiselle tosi-tv:lle, sosiaaliselle medialle. Jos ennen seurassimme BB-talon elämää 24/7, nyt pääsemme Tiktokin tai Instagramin kautta osaksi kenen tahansa arkeissa tahansa 24/7.

Kehityskulku tiivistyy mielestäni Suomessa parhaiten yhteen ihmiseen, Niko Saariseen. Hän on ollut kuin median oma Forrest Gump: aina siellä, missä tapahtuu. Niko oli paikalla, kun tosi-tv kukoisti ja pian hän oli paikalla, kun sosiaalinen media tuli elämäämme. Hän ymmärsi audion voiman ja nousun ja oli valmiina, kun alkoi tapahtua. Puhumattakaan siitä, missä muissa rooleissa häntä on nähty ja vielä nähdään. Se on aika hyvin ”sivistysaukkoselta” Uudenkaupungin kauppiis-drop outilta ja Keravan Lidlin myyjältä.

Mutta jos media ja julkisuus on antanut paljon, on se myös ottanut. Toivon että tämä kirja avaa lukijalleen, mitä tekee ihmiselle nousta tosi-tv-ohjelmasta taviksena kohujulkisuuteen ja jatkuvan tarkkailun alaiseksi – vaikka sitä itse nimenomaan haikaili.

Toivon, että päähenkilölleen tämä kirja antaa rauhaa ja mahdollisuuden avata elämässään uuden luvun. Olla taas kaikessa rauhassa oma vapaa ja valjastamaton itsensä.

Helsingissä 4.6.2025

Mari Koppinen

I OSA

*Sitten Late murhattiin
ja lapsuuteni loppui.*

Sunnuntailapsi

Sunnuntaina syntyneet lapset syntyvät onnellisten tähtien alla, niin minulle sanottiin. Nykyään olen siitä eri mieltä. Mutta totta on, että syntyessäni sain itseeni kaiken valon, mitä ihminen vain voi saada.

Synnyin 5. lokakuuta vuonna 1986 Uudessakaupungissa.

Uusikaupunki eli nousukauttaan, se suorastaan kukoisti. Suomen länsirannikon pienehkö alle 20 000 asukkaan kaupunki oli kasvanut ja kehittynyt vauhdilla autotehtaan ansiosta. Suomen ainoa henkilöautotehdas Oy Saab-Valmet Ab oli tuonut kaupunkiin paljon asukkaita. Uusia asuintaloja, päiväkoteja ja kouluja oli rakennettu, uusia lapsia ja perheitä syntynyt, uusia tarinoita alkanut.

Minä pätkähdin maailmaan parahiksi. Pääsin nauttimaan Uudenkaupungin kehityksen hedelmistä juuri ennen kuin työt autotehtaalla alkoivat vähentyä, kaupungin väkiluku laskea ja koko paikka alistua laman alle.

Kittilässä syntynyt äitini Outi oli juureton, asunut siellä täällä. Hän halusi mennä ja tehdä mitä haluaa. Kun äiti oli ollut nelivuotias, perhe oli muuttanut Norjaan paremman elämän perässä. Sirkka-mummi oli mennyt raputehtaalle, Pertti-isä otti vastaan mereltä vyöryviä kalansaaliita. Perheen lapset, Outi, Kape ja Late, laitettiin hoitoon naapurin sedälle ja tädille. Nämä olisivat mielellään adoptoineet äidin, mutta äidin isä ei antanut ottaa perheen ainoaa tyttöä.

Avioeron koittaessa Sirkka-mummi muutti yksinhuoltajana lapsi-laumansa kanssa Uuteenkaupunkiin. Monen muun lailla hän löysi paikkansa autotehtaan kokoonpanolinjalta kokoamasta tuliteriä Saabeja.

Äitini ei malttanut pysyä Uudessakaupungissa pitkään, vaan lähti koulun jälkeen takaisin Norjaan rahaa tienaamaan. Eräänä 1980-luvun kesänä hän tuli käymään Uudessakaupungissa äitinsä luona. Ajatus oli, että Pietolan kioskin kesäpestin jälkeen hän palaisi Norjaan, mutta kävikin toisin.

Äiti oli Uudessakaupungissa eksoottinen ilmentys. Asiakkaat luulivat, että kioskin kaunis myyjä on norjalainen, kun se puhuu niin huonoa suomea. Eräänä iltana asiakkaaksi oli tullut nuori mies ostamaan ruokaöljyä. Äiti oli kysynyt, onko miehellä aikeena paistaa munkkeja. Ei ollut, pikkusiskonsa oli tekemässä popcornia. Mukavalla jutustelulla oli seurauksensa. Nuorimies alkoi pyöriä kioskin luukulla yhä useammin.

Nuorukainen ei ollut yhtä kova menemään kuin äitini. Hän oli Uudestakaupungista, eikä hänen olisi voinut kuvitellakaan asuvan missään muualla. Siellä hän syntyi ja siellä hän kuolisi. Mutta eroavaisuuksistaan huolimatta äiti ja isä rakastuivat, ja seuraavana vuonna olin jo tulossa minä.

Uusikaupunki ei ollut ehkä sitä, mitä äiti oli elämälleen ajatellut. Kaupunki oli sisäänpäin kääntynyt, kaukaa tulleita pidettiin kummajaisina. Mutta äiti rakasti merta, ja Uudessakaupungissa se tuli liki syliin. Sitä paitsi hän oli hyvin sosiaalinen tapaus. Ei mennyt kauaakaan, kun myyjänä työskennellyt äiti tunsu jo puoli kaupunkia ja kaikki tunsivat äidin.

Isäni vanhemmat eivät hyväksyneet äitiäni. Kun äiti alkoi odottaa minua, isänäiti toivoi, että äiti tekisi abortin. Lapsen saaminen oli isänäidin mielestä liian varhaista, sillä isä oli vasta yhdeksäntoistavuotias ja äiti kahdenkymmenenkahden. Ja olihan se aivan hirvittävää ottaa tyttöystäväksi joku ei-ukilainen. Äiti piti päänsä: hän halusi pitää lapsen.

Neuvolan lääkäri oli sanonut vanhemmilleni, että tulossa on tyttö, sillä minulla oli ollut niin vahvat sydänäänet. Äidin vaisto sanoi kuitenkin, että poika sieltä tulee. Isä oli pettynyt: hän oli odottanut tyttöä.

Sillä aikaa kun äiti odotti minua, isä lähti armeijaan. Äiti on kertonut nähneensä eräänä yönä unta, jossa minä olin ilmestynyt seisomaan vaatekaapin viereen. Äiti oli lähettänyt kirjeen isälle ja kertonut, minkä näköinen pikkupoika sieltä oli tulossa. Kun synnyin, olin juuri sen näköinen kuin äiti oli kuvaillut.

Äiti on kertonut rakastuneensa minuun ensi silmäyksellä. Aivan kuin hän olisi kokenut jonkin korkeamman voiman. Hoitaja oli neuvonut, että minua olisi pitänyt herätellä nipistelemällä poskesta, mutta ei äiti raaskinut. Hän ei olisi lainkaan halunnut, että minut viedään pois hänen vierestään ja asetellaan omaan koppaan. Äidin mukaan olin maailman rauhallisin lapsi. Synnytyslaitoksella hoitajatkin ihmettelivät, eikö tuo lapsi ikinä itke. Minulla alkoi olla asiaa vasta myöhemmin.

Minut tuotiin kasvamaan pieneen kaksioon osoitteeseen Tiira-
tori 3. Asuimme isän ja äidin kanssa samassa talossa koko lapsuuteni. Kun täytin kolme vuotta, vaihdoimme samassa talossa isompaan asuntoon ja siirryimme maan tasalta ykköskerrokseen.

Kotimme oli Santtion alueella 1980-luvulla rakennetussa kerrostalossa. Minä en siitä talosta välittänyt, minusta se näytti ulkoapäin niin masentuneelta kuin kerrostalo voi näyttää. Myöhemmin tutkin ahkerasti *Uudenkaupungin Sanomien* asuntoilmoituksia ja yritin ehdotella meille kotia muualta. Eivät äiti ja isä ottaneet minua ikinä tosissaan. He halusivat pysyä Santtiossa, sillä alue oli turvallinen ja hyvämaineinen. Vieressä oli leikkikenttä, kauppa vain muutaman metrin päässä.

Asuntomme oli ihan tavallinen sen ajan kerrostalokolmio. Se oli kodikas mutta täynnä tilpehööriä: joka ikinen neliö oli täytetty tavaralla. Kodin seinässä oli paljon erilaisia kulta- ja hopeareunaisia maisematauluja, jotka eivät sopineet yhteen lainkaan. Oli myös

monesta muusta suomalaiskodista tuttu suuri palapeili, jonka reunassa oli ”ihania” lintuja. Puolet vanhempien makuuhuoneen seinästä oli suuren viuhkan peitossa. Kun kaverit kyläilivät meillä, he ihastelivat, kuinka paljon meillä on koriste-esineitä ja viherkasveja. Ei se tyylikäs koti ollut, halpaa krääsäähän meillä oli, mutta ehkä olimme ajan hermolla.

Kirjahylly oli täynnä VHS-kasetteja ja koriste-esineitä, esimerkiksi kristallitavaroita, joita kärrättiin matkoilta, myöhemmin varsinakin Tallinnan Mustamäen torilta. Pikkutilpehköriä oli niin paljon, että äidiltä kesti kokonaisen vuorokauden pyyhkiä niistä kaikista pölyt. Kirjahyllyssä oli myös viinahylly, jossa oli julmetun paljon erilaisia pulloja. En ymmärrä, mihin sitä tarvittiin, kun vanhempani eivät juoneet alkoholia kotona koskaan, äiti ei muutenkaan.

Äiti oli intohimoinen viherpeukalo, ja siksi viherkasveja oli kaikkialla, ikkunatkin olivat amppeleiden peitossa. Äidillä oli varmaan viisikymmentä viherkasvia, joiden kastelu oli aina iso urakka.

Myös vaatehuone oli lattiasta kattoon täynnä tavaraa. Se oli minun lempipaikkojani, sillä tiesin, että joululahjaksi toivomani uudet cd-levyt oli piilotettu sinne. Aina kun vanhemmat lähtivät pihasta autolla kauppaan, ryntäsin vaatehuoneeseen, avasin paketit, otin cd:t pois koteloistaan, asettelin tilalle jotkin toiset levyt ja pake-toin lahjat uudelleen. Kuuntelin uusia cd-levyjäni, kun vanhemmat olivat pois kotoa. Jouluaattona esitin sitten yllättynyttä. Tätä samaa tapahtui vuodesta toiseen.

Äiti oli se, joka teki kaiken kotiin liittyvän. Isä kävi töissä remonttimiehenä, hän esimerkiksi laatoitti vessoja. Työpäivän jälkeen isä tuli kotiin ja lähti harrastuksiin, pelaamaan lentopalloa ja jalkapalloa. Äidillä oli vain työ, minä ja koti. Olimme aina yhdessä. Kun äiti leipoi, minä olin seurana. Äiti ei käynyt oikein ikinä missään, mutta ei se minua haitannut, halusin olla äidin lähellä.

Minulla oli oma huone, mutta kävin siellä vain leikkimässä. Nukuin vanhempieni keskellä vesisängyssä noin kymmenvuotiaaksi – niin vanhaksi, että sukulaiset jo huolestuivat.

Outi Mykkänen, Nikon äiti:

Niko oli pienenä kiltti, herkkä, hauska ja iloinen kaveri. Hän itki vain silloin, kun oli nälissään, ja hänen tyytyväisyytensä oli ikuinen ihmettelyn aihe. Vähän isompana poika oli koko ajan kaulassani pusuttelemassa. Anoppi kummasteli, että eihän pojilla ole tuollainen tapana, mutta sanoin, että minua Niko saa pusutella ja halata aivan niin kauan kuin kehtaa.

Ostin Nikolle nukkeja ja sähkövatkaimia, en antanut hänelle mitään valmista tytön tai pojan roolia. Niko sai itse päättää, millä haluaa leikkiä.

Niko oli aina terve, ja siksi hänet otettiin alle kaksivuotiaana mukaan tutkimusryhmään, jossa hän oli mukana täysi-ikäisyyteen asti. Nikon avulla tutkittiin, olisiko Suomen lapset parempi rokottaa jo alle kaksivuotiaana vai vasta vähän myöhemmin. Niko oli saanut kaikki rokotukset alle kaksivuotiaana.

Niko oli luonteeltaan ujo, mutta esiintymisvietti oli voimakas. Hän tykkäsi soittaa leikkikitaroillaan ja laulaa W.A.S.P.-yhtyeen kappaletta ”I Wanna Be Somebody”. Mökillä mummo joutui heittämään vettä vanhan uunin ritalöihin, jotta saatiin Nikon esitykseen ”savukone”.

Kun synnyin, sekä äitini että isäni vanhemmista tuli ensi kertaa isovanhempia. Olin perheissä jonkinlainen ihme, ja sain siksi aina huomiota. Meitä lähellä asunut äidinäiti Sirkka-mummi oli minulle tärkeä. Vietin hänen kanssaan paljon aikaa. Mummin uusi puoliso Ripa oli minulle kuin pappa.

Isän puolen isovanhemmillani Mirja-mummilla ja Anso-papalla oli Pyhämaassa puutarha, jossa he kasvattivat mansikoita ja herneitä. Koko suvun kesämökkitkin olivat siellä, kaikki saman tien varrella. Se oli ihan oma maailmansa. Kävimme isän ja äidin vanhemmilla usein, kyläkierrokselle lähdettiin aina lauantaisin.

Minulla oli myös tätejä, setiä ja enoja, joista jokainen kävi minua säännöllisesti katsomassa. Muistan erityisen tarkasti, kuinka äitini

veljet Kape ja Late vierailivat meillä ja toivat leluja. He olivat äitini isoveljiä, ja he pitivät häntä omana pikkuprinsessanaan. Äitini oli heille maailman tärkein, ja minustakin tuli heille läheinen. Äiti ja veljet olivat olleet aina tiivis kolmikko. Heidän isänsä oli ollut alkoholisti, joka pahoinpiteli vaimoaan. Kolmikko oli antanut toisilleen turvaa, kun he joskus olivat joutuneet lähtemään keskellä yötä pakoon.

Äiti on sanonut, että veljet olisivat tehneet mitä vain vuoksemme. Luulen, että isä jotenkin arasteli äidin veljiä eikä siksi uskaltanut kohdella äitiä huonosti.

Olin äidin isoveljille melkein kuin oma lapsi. Kapella oli myös oma tytär, mutta hän oli eronnut, ja Kapen tyttö ja tämän äiti olivat muuttaneet pois Uudestakaupungista. Minullekin Kape ja Late olivat kuin isoveljiä, niin olen ainakin jälkikäteen ajatellut. He huolehtivat minusta ja olivat turvanani. Kape nimitti minua aina sedän pikkuriiviöksi ja soitteli lakkaamatta äidille kysyen, miten meillä menee.

Kape ja Late olivat isoja miehiä, he kävivät paljon salilla. Miespuolisia ystäviä oli paljon. Ystävätkin kävivät meillä usein ja olivat hyvin suojelevia meitä kohtaan. Kävimme Laten pitseriassa ja ihailimme, kuinka taitavasti hän heitteli taikinaa. En tiedä, voinko oikeasti muistaa tuollaista vai olenko vain yrittänyt väkisin säilyttää välähdyksiä mielessäni.

Elämäni kolme ensimmäistä vuotta olivat onnentäyteisiä. Läheiseni olivat koko ajan ympärilläni, ja rakkauden määrä, jota sain osakseen, oli suunnaton.

Sitten Late murhattiin ja lapsuuteni loppui.

Hautajaiset pohjoisessa

En lainkaan tajunnut, miksi hautajaisia pidettiin. Miksi kaikki muuttui, miksi ihmistä ei hautajaisten jälkeen enää ollut? Kaikista tuli surullisia, ja näin ympärilläni vain kyynelehtiviä ihmisiä. Ihan sama minne meni, aina joku itki.

Hetken aikaa elämä jatkui normaalina, mutta vuonna 1991 kaikki tapahtui uudelleen. Myös äitini toinen veli Kape tapettiin. Tilanne riistäytyi hallinnasta. Kaikki se suru, mitä oli koettu pari vuotta aikaisemmin, palasi nyt vain suurempana.

Kaikki oli yhtä helvettä.

En mennyt hautajaisiin vaan isän kanssa Turkuun Lasten ja nuorten klinikalle. Minulle tehtiin leikkaus, ihan pieni vain. Se oli jokin näppylä. Leikkaus järjestettiin tarkoituksella juuri hautajaispäivälle, jotta minun ei olisi tarvinnut kokea uudelleen joka puolelta vyöryvää murhetta.

En muista, että kukaan olisi edes yrittänyt selittää minulle Kapen ja Laten murhia. Kuulin sanat ”tapettu” ja ”murhattu”, jotka tarttuivat korviin kuin ärsyttävä askarteluliima sormiin.

Lehdissä kuolemista kyllä uutisoitiin, mutta siellä niistä kerrottiin eri versioita kuin meillä kotona. Pienet, persoonattomat uutiset Suomen eri lehdissä mainitsivat marraskuussa 1989, kuinka Kemijärven rautatieaseman parkkipaikalta oli edellisenä aamuna löydetty kuolleina nainen ja mies. Ohi kulkenut työntekijä oli huomannut

nut auton ikkunan olevan rikki ja löytänyt sisältä kuolleet. He olivat minun enoni Late ja hänen entinen tyttöystävänsä Petra. Suomen Tietotoimisto oli tietävinään, että taustalla oli ollut ex-parin riita, ja ampuja olisi ollut mies.

Paljon myöhemmin *Alibissa* Laten ja Petran kuolemista tarinoitiin jo enemmän, mutta täyttä selkoa tapauksesta ei saatu silloinkaan. Artikkelissa käytiin läpi yksityiskohtaisesti, kuinka Late ja Petra olivat aiemmin seurustelleet ja asuneet yhdessä Kittilässä mutta eronneet, kun Petra oli lähtenyt opiskelemaan sairaanhoitopilaitokseen Kemijärvelle. Late oli muuttanut Uuteenkaupunkiin. *Alibin* mukaan kyse oli ehkä ollut mustasukkaisuusdraamasta: Late olisi ampunut ensin Petran ja sitten itsensä. Löytöhetkellä Latella oli ollut kädessään pistooli, ja povitaskusta oli löytynyt Petran ylioppilaskuva ja iso määrä seteleitä, jopa 30 000 markkaa. Poliisitutkintapöytäkirjaan Petran kuolema oli kirjattu tapoksi, Laten kuolema rastitettu ruumiinavauspöytäkirjassa itsemurhaksi.

Pöytäkirjojen valossa asia oli näyttänyt ehkä selvältä, mutta *Alibin* haastattelemat ystävät ja omaiset olivat hyvin epäileväisiä. Moni kysymys oli jäänyt avoimeksi: Miksi mustasukkainen mies olisi muuttanut pohjoisesta Uuteenkaupunkiin? Kuka oli kuljettanut ajokortittoman Laten Udestakaupungista pohjoiseen? Mistä ase oli peräisin? Missä osa Laten vaatteista oli? Miksi pistooli oli ollut Laten oikeassa kädessä, vaikka hän oli vasenkätinen?

Kapen kuoleman uutisointi vuonna 1991 jämähti pikku-uutisten tasolle. ”Kalantilainen mies haavoittui puukkotappelussa”, oma paikallislehtemme *Uudenkaupungin Sanomat* selosti elokuussa 1991. Myös *Helsingin Sanomat* ja *Ilta-Sanomat* raportoivat tapauksesta lyhyesti.

Uutisissa kuvailtiin, kuinka helsinkiläismies oli saanut surmansa ja Kalannista kotoisin oleva mies haavoittunut puukkotappelussa Helsingin Kalliossa. Teräaseella surmattu oli löytynyt Alppikadulta ja haavoitettu kauppaliikkeestä Kaarlenkadulta. Haavoittuneen vammat olivat vaatineet muutaman päivän sairaalatarkkailun.

Miehet olivat tunteneet toisensa pitkään, ja he olivat tavanneet juuri ennen veritekoa. Välienselvittelyn syy oli jäänyt poliisille epäselväksi.

Nuo uutiset ja lehdet kertoivat minun rakkaistani. Kylmiä sanoja, joiden takana oli kokonaisia elämiä ja suunnatonta surua. Ihmiset olivat saaneet uutisista reposteltavaa, ja sana traagisista tapahtumista oli levinnyt varsinkin Uudessakaupungissa ja huhut paisuneet paisumistaan. Mutta minä olin lapsi enkä lukenut uutisia. En saanut tietää yksityiskohtia.

Tunsin kuitenkin nahoissani, että jotain paha oli tapahtunut, eikä se ollut normaalia. Tajusin, etteivät enot olleet kuolleet tuosta vain, vaan siinä oli muutakin. Erotin kauempaa riitelyä ja puheluita. Äiti yritti mennä eteiseen ja puhua hiljaa, mutta havainnoin kaikenlaista. Poimin sanan sieltä, toisen täältä ja kuulin, kuinka hän purskahti itkuun.

En ehkä käsittänyt, mitä kuolema tarkoittaa, mutta sen ymmärsin, että perheemme elämä oli muuttunut. Äiti ja isä alkoivat riidellä. Eteinen oli paha paikka, siinä se kiljunta aina alkoi. Ystäväni kyselivät, miksi eteisen seinässä oli lommo. Häpesin lommoa enkä paljastanut, että se oli tullut vanhempieni riidan yhteydessä: isä oli ehkä heittänyt rannekellon seinään.

Kerran äidin ja isän tappelun jälkeen kuulin, kuinka isä huusi itkien äidille:

”Minua pelottaa joka päivä tulla töistä kotiin, koska pelkään, että löydän sinut ja Nikon täältä tapettuina!”

Mitä isä tarkoitti? Löytää tapettuina? Minut ja äidin? Voidaanko meidät tappaa?

Pelko tarttui. Aloin ajatella, että me olemme seuraavat. Tai vielä pahempaa: että äiti on seuraava, joka tapetaan. Minusta kasvoi läheisriippuvainen. En kestänyt olla sekuntiakaan yksin.

En ollut tietenkään koskaan nähnyt murhaajaa, mutta piirsin hänen kuvansa päähäni. Kun suljin silmäni, pystyin kuvittelemaan, että hän tulee makuuhuoneemme ovelle ja listii meidät. Vaikka

nukuin turvallisessa paikassa äidin ja isän välissä vesisängyssä, en uskaltanut nukahtaa. Pelkäsin, etten herätessäni näkisi heitä enää.

Minut vietiin sänkyyn ennen *Kymmenen uutisia*. Televisiota hiljennettiin, mutta pinnistelin kuullakseni. Niin kauan kuin kuulin television äänen, tiesin, että vanhempani olivat vielä elossa. Meni vielä tunti tai pari ennen kuin he kömpivät sänkyyn. Vasta silloin uskalsin nukahtaa.

Pelko aiheutti vaikeita tilanteita. Kerran saman talon poika oli tulossa luokseni yökylään. Leikimme yhdessä, ja kaikki oli hyvin. Kuulin koko ajan äidin askeleet ja sen, kun isä katsoi olohuoneessa formuloita. Vaistosin, että he olivat lähelläni. Kun tuli aika mennä nukkumaan, huoneeseeni levitettiin vuodesohva. Äiti sammutti valot ja sulki oven. Huone pimeni. Kuulin, kuinka kaveri vieressä alkoi tuhista untaan saman tien. Koska ovi oli kiinni, en erottanut enää vanhempien aiheuttamaa kolinaa, en hengitystä, en yhtään mitään. Minut valtasi pakokauhu, vahva kuoleman ja menettämisen pelko. Pelkäsin, että joku hiippailee kotiimme, astuu ovenraosta.

En pystynyt jäämään huoneeseen, vaan ryntäsin itkien ulos ovesta. Poika vietiin omaan kotiinsa, ja minä menin nukkumaan vanhempieni keskelle vesisänkyyn. Se oli ainoa paikka, jossa minulla oli turvallinen olo. Pystyin koskettamaan molempia yhtä aikaa.

Mietin, että jos joku tulee nyt sisään ja tappaa meidät, haluan, että kuolen mukana. En halunnut jäädä elämään keskenäni, mutta en halunnut myöskään, että äidin tarvitsee kuolla yksin. Kuolemme sitten molemmat.

Sitäkin pohdin, että kuka meistä tapetaan ensimmäisenä. Miten tilanne etenee? Tapettaisiinko äiti ensimmäisenä, koska hän nukkui lähimpänä ovea? Onko isä noussut puolustamaan meitä? Tapetaanko hänet lattialle? Jääkö minä viimeisenä jäljelle? Kuolenko sänkyyn?

Vähän isompana aloin toivoa, että saisin kuolla millä tahansa muulla tavalla kuin tappamalla. Mietin, miltä tappaminen tuntuisi ja kuinka paljon se sattuisi. Suunnittelin myös tapoja, joilla voisin ottaa itseni hengiltä. En pystyisi puukottamaan enkä ampumaan itseäni.

Vetäisinkö lääkkeitä?

Ajatukset söivät minua sisältä hiljalleen, eivätkä ne loppuneet koskaan. Mieleni oli sysimusta.

Pelko seurasi lapsena kaikkialle. Kukaan ei sanonut, että ilmassa on uhkaa, mutta vaistosin sen. Tiesin, että elämässämme oli menossa jotain outoa, kukaan ei vain kertonut siitä minulle.

Kehitin itselleni supervoiman, jolla tulkitsin tilanteita ja ihmisiä heidän ilmeistään ja mielialoistaan. Tajusin, että uhka kohdistuu varsinkin äitiini. Siksi minusta tuli hänestä riippuvainen. Hän oli maailman tärkein ja rakkain. On vaikea selittää, millaista se oli, kun odotti äitiä kotiin niin paljon. Aivan kuin minulle olisi kehittynyt lisääisti: kuulin äidin hengityksen kaikkialle. Hengitystä piti kuulostella joka ilta, sillä pelotti, että kohta se lakkaa kuulumasta. Aina kun äiti meni iltaisin tupakalle parvekkeelle, menin hänen seurakseen.

Pelko ei ollut vain omaa kuvitelmaani. Joskus kotitalon pihalle ajoi auto, ja silloin äiti työnsi minua alaspäin ja käski menemään kyykkyy, jottei minua olisi nähty. Kerran palasin koulusta kotiin ja kerroin äidille, että auto oli ajanut rinnallani. Äiti opasti:

”Jos tällainen tilanne tulee uudelleen, juokse aina ojan suuntaan ja yritä löytää jokin talo.”

Yksikään koulukavereistani ei saanut tietää menneisyydestämme. Äiti varoitti, etten saa puhua. En olisi edes osannut, sillä enhän minä tiennyt mistään mitään.

Äiti oli töissä pienessä lähikaupassa, Siwassa. Kyseisellä lähikaupapaketijalla oli satoja myymälöitä ympäri Suomea, Uudessakaupungissakin kaksi. Koko maa oli oppinut tuntemaan kaupan television ”Siwa on selvää säästöä” -mainoksesta. En tuntenut kelloa, mutta osasin katsoa viisareista, milloin äidin piti tulla kotiin iltavuorosta. Jos hän ei ollut minuutilleen kotona, minut valtasi paniikki ja ajattelin, ettei äiti tule enää ikinä kotiin. Pelkäsin joutuvani kokemaan

uudelleen sen kaiken itkun ja surun. Usein istuin eteisessä oven edessä odottamassa. Kuulin, kuinka kerrostalon ala-ovi aukesi ja toivoin, että nyt äiti ehkä tulee. Jos se ei ollutkaan äiti, se oli minulle merkki siitä, etten näkisi häntä enää koskaan.

Joinain iltoina haimme iskän kanssa äidin iltavuorosta kotiin. Odottelimme autossa Siwan pihalla. Pystyin haistamaan äidin työvaatteiden tuoksun jo etukäteen. Niinä iltoina kaikki oli paremmin, ja minulla oli paljon varmempi olo.

Kauppa meni kiinni yhdeksältä. Iltatoimien jälkeen äidin oli tarkoitus astua takaovesta kymmenen yli yhdeksän. Joka ikinen kerta oli huojentava hetki nähdä, kun ovi aukesi ja äiti astui ulos. Hän istahti autoon, ja hänen työvaatteistaan levisi kaupan haju. Se oli outo ja pistävä, mutta silti ihana, koska haju toi äidin viereeni. Tiesin varmaksi, että äiti oli selvinnyt hengissä.

Tuli kuitenkin se ilta, kun me emme olleet hakemassa äitiä töistä. Silloin tapahtui se, mitä olin pelännyt. Olin ehkä kuusivuotias, oli uudenvuodenaatto. Olimme iskän kanssa kotona, kun puhelin soi. Pelkästään puhelimen pirinä sai minut vähän raiteiltani, sillä kotipuhelimemme ei ikinä soinut niin myöhään. Isällä ei ollut ystäviä, jotka soittaisivat lankapuhelimeemme, vain äiti puhui siinä puhelimesta. Kaikki äidin ystävät tiesivät, että hän on vuorossa.

Miksi puhelin soi?

Siksi, että äidin kauppa oli ryöstetty. Isä hätäili, että minun pitää mennä naapuriin samassa kerroksessa asuvan vanhan pariskunnan luokse. Isä lähti jonnekin. Tilanne oli kaoottinen. Olin varma, ettei äiti palaa enää kotiin. Olin varma, että hänet on tapettu. Se oli elämäni hirvein ilta. Minuutit eivät edenneet, eikä minulle kerrottu mitään. Tiesin ainoastaan, että kauppa oli ryöstetty.

Mutta äiti palasi, hän selvisi.

Vasta paljon myöhemmin minulle selvisi, että ryöstäjä oli tullut kauppaan puukko kädessään. Hän oli yrittänyt lyödä äitiä ja suihkuttanut pippurisumutetta äidin kasvoille. Jotenkin äiti oli päässyt juoksemaan kaupasta pois ja rynnännyt läheiseen kerrostaloon pyy-

tämään apua. Pippurisumutteen takia hän joutui sairaalaan.

Ryöstäjä oli ollut huumeveloissa ollut poika. Hänelle oli luvattu velat anteeksi, jos hän käy pelottelemassa äitiäni.

Äiti meni seuraavana aamuna töihin eikä lähtenyt sairaalomal- le. Hän päätti, että jos ei uskalla mennä heti takaisin, hän ei mene kaup- paan enää koskaan. Se oli järjetöntä, mutta hän sanoi, ettei voi lopet- ta elämistä. Hän halusi mennä koko ajan eteenpäin. Äidistä ei oikein koskaan näkynyt päälle päin, että hänen veljensä oli juuri tapettu ja hänellä oli tosi vaikeaa. Ehkä hän halusi suojella minua käyttäyty- mällä kuin mitään ei olisi tapahtunut.

Ajattelin, että äitini on maailman rohkein. Kaljaryöstäjätkin hän juoksi kaupassa kiinni ja riisti kaljat takaisin. Kun äitiä tultiin uhkai- lemaan myöhemmin uudelleen puukon kanssa eikä kauppaan saatu edelleenkään hälytysjärjestelmää, äiti irtisanoutui.

Hetket, jolloin näin äidin itkevän, olivat vaikeita. Tiesin, että äitini oli tosi surullinen.

Minäkin olin.

Kun suljen silmäni, muistan elävästi erään hetken kolmenkymmenen vuoden takaa. Kirjahyllymme alaosassa oli valokuva-albumeita. Niissä oli vain muutama hassu kuva minusta, sillä lapsuuttani ei juuri taltioitu. Ehkä se johtui siitä, että koko lapsuusaikani meni lähi- piirilläni kuin sumussa. Siinä jatkuvassa murheen alhossa ei valoku- vaus ollut päällimmäisenä mielessä.

Avasin jonkin albumeista ja näin niissä Kapen ja Laten. Olin aina tykännyt katsella heidän kuviaan, sillä kuvien kautta he olivat minulle vielä olemassa. Kuvat veivät minut hetkiin, jolloin sain olla heidän kanssaan ja tuntea oloni turvalliseksi ja rakastetuksi. Kuvia katsellessa tunsin myös katkeruutta: heidät oli otettu väkivalloin pois elämästäni. Mietin, miksi juuri meille oli käynyt näin, sillä en ollut kuullut, että kenelläkään muulle olisi käynyt samaa.